

цей час, як правило, зберігаються й поглиблюються впродовж усього періоду навчання у вищому військовому навчальному закладі. Спільні випробування еднають колектив, забезпечують сприятливу психологічну атмосферу підтримки й захисту. Проте без організованого керівництва командирів і викладачів самі вони не можуть досягти позитивної сприятливої комунікативної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на рівнях «курсант-курсант», «командир-курсант», «викладач-курсант».

Список використаних джерел:

1. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації : монографія. Полтава : ІЗМН. 1996. 232 с.
2. Дзьобань О. П. Діяльність як фактор формування особистості у військовому колективі. *Наукові записки Харківського військового університету*. 1999. Вип. II. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. С. 47–49.

Тетяна ЛЕЩЕНКО,
Марина ЖОВНІР

МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ ДИДАКТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Глобалізаційні процеси й поступова інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору зумовлюють переформатування традиційної вітчизняної дидактичної концепції на всіх рівнях. Пошук методологічних шляхів для розв'язання цієї проблеми став маркером освітньої парадигми сучасності. Оновлені цілі та зміст діяльності вітчизняної вищої школи сформовані згідно з найновішими світовими стандартами й орієнтовані на формування висококваліфікованого, самостійного, креативного, мобільного, ініціативного й конкурентоспроможного майбутнього спеціаліста. На сьогодні компетентнісний підхід окреслює пріоритетні напрями реформування вітчизняної освіти й потверджує значущість посилення практичного зв'язку сфер освіти і праці.

У цьому руслі модернізується система мовної освіти, зосібна теорія і практика навчання української мови як іноземної, оскільки кількість іноземців, які вступають до вітчизняних закладів вищої освіти, постійно збільшується. «Щорічне зростання кількості іноземних студентів-медиків в українських університетах вимагає від педагогів-словесників пошуку нових ефективних підходів до навчання української мови як іноземної» [4, с. 106]. Паралельно з цим змінюються вимоги до випускників світових медичних ЗВО. «На часі – формування всебічно розвиненої особистості – професіонала, який будь-що прагне до фахового зростання й самореалізації, володіє вмінням використовувати засвоєну теорію в практичній діяльності, а також вправно оперує фаховим інструментарієм» [2, с. 43].

В осередді нашої уваги – іноземні здобувачі медичної освіти в Україні, які, прагнучи отримати кваліфіковану фахову підготовку, свідомо й цілеспрямовано студіюють українську мову. Іноземний здобувач медичної освіти має володіти українською мовою на тому рівні, щоб, оперуючи базовими знаннями про мову, активно застосовуючи їх на практиці, вибудовувати власний усний і писемний дискурс. Вивчення навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» у медичному ЗВО спрямоване на забезпечення базових комунікативних інтенцій інофонів, передовсім уміння комунікувати в навчально-професійній, соціально-культурній і навчальній сферах.

Утім, комунікація не може бути повноцінною й безконфліктною без фонових знань усіх учасників комунікативного акту про історичні, культурні й ментальні стереотипи країни, в якій вони живуть і навчаються. Пошук шляхів перетворення відмінності мов і культур інофонів та носіїв української мови, поданої традиційно чинником, який може спричинити комунікативну невдачу і заважає безконфліктному й результативному діалогу між представниками різних культур, на дієвий засіб вибудовування кроскультурних комунікативних взаємин, що сприяє безперервному культурно-історичному розвитку і взаємозбагаченню комунікативних партнерів, – одне з ключових завдань педагога-мовника. Під час вивчення української мови відбувається трансляція вітчизняної культури й поступово виформовується міжкультурна мовна особистість іноземного студента – він засвоює знання й формує уявлення про мову, а також про культуру України, її загальнокультурні пріоритети й аксіологічний кодекс.

На шляху до опанування основ майбутньої професії й отримання диплома лікаря, що засвідчує переконливу й достатню фахову компетентність, належні професійні знання, якості й уміння, іноземний здобувач освіти набуває іншомовної комунікативної компетенції як показника рівня володіння іноземною – українською – мовою.

Вивчати українську мову інофонам необхідно не лише для виконання успішної комунікації з її носіями, а й для належної адаптації й безперешкодного орієнтування в новому соціально-культурному середовищі, поступового особистісного культурного збагачення, розпізнавання й декодування ключових ментальних розбіжностей і поведінкових стереотипів для подальшого правильного вибудовування власної комунікативної поведінки. Українськомовна компетенція акумулює мовні, мовленнєві й загальнокультурні якості особистості, які сприяють ефективному встановленню контактів із подальшим досягненням прагматичних цілей, розв'язанням конкретних ситуативних завдань, проектуванням логічної стратегії комунікативної взаємодії та її успішної реалізації з використанням різнорівневих засобів української мови.

Це стає потужним імпульсом формування в іноземного здобувача освіти одночасно з лінгвістичними і прагматичними компонентами іншомовної комунікативної компетенції соціолінгвістичної, потрактованої науковою спільнотою як «Здатність особистості набувати різноманітних культурологічних, лінгвокраїнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань і користуватися ними для досягнення своїх цілей в іншомовному спілкуванні» [1, с. 56]. Досліджуючи особливості формування соціокультурної компетентності в іноземних студентів, які навчаються в Україні, Н. Моргунова дефінує її як «володіння сукупністю знань, умінь і навичок, необхідних для міжкультурної комунікації в конкретних соціальних умовах країни навчання іноземних студентів з урахуванням культурних і соціальних норм комунікативної поведінки» [3, с. 36].

Саме соціолінгвістична компетенція, на наш погляд, дає змогу кожному іноземцю, який обрав нашу країну для навчання за фахом, орієнтуватися в соціально-культурних маркерах українського лінгвального / екстралінгвального континуумів.

Мета пропонованої праці – з'ясувати й проаналізувати дидактичний потенціал мультимодального тексту як інструменту формування соціокультурної компетенції іноземного здобувача освіти медичного ЗВО. Розглядувана проблематика не стала об'єктом окремого дослідження на українському мовному матеріалі, хоча питанням, прямо чи опосередковано дотичним до соціокультурної компетентності та її формування в процесі вивчення іноземної мови й української мови як іноземної, присвячено низку науково-методичних доробків (О. Астафурова, О. Білик, І. Бім, Г. Воробйов, Р. Гришакова, О. Конек, І. Кушнір, М. Овчинникова, С. Приходько, С. Патохіна, В. Сафонова, С. Шехавцова та ін.).

Усвідомлення недостатності подолання лише мовних бар'єрів під час спілкування іноземних студентів із носіями української мови й значущості нівелювання

культурних, ментальних і поведінкових розбіжностей забезпечують те, що аудиторна / позааудиторна спільна діяльність викладача й іноземного здобувача освіти формується під впливом прагнення виховати в них повагу до мови країни, в якій вони живуть і навчаються, мотивувати студентів-іноземців вивчати українську мову й удосконалювати культуру мовлення, спонукати цікавитися традиціями, вірою, історією, культурою й ментальністю української нації.

Для реалізації перерахованого умовитованим і дієвим вважаємо текстоцентричний підхід – ознайомлення з безеквівалентними одиницями, концептами чи реаліями вітчизняної позамовної дійсності, представленими в текстовій тканині продуманих за тематикою розглядуваних студентами текстів і різнорівневих / різнопланових систем вправ і завдань до них. Трансляції передбаченого програмою фактичного матеріалу із залученням українознавчої компоненти в стислій, доступній, візуально привабливій формі сприяє дидактичний мультимодальний текст – специфічний поліфункціональний вербально-семіотичний утвір, що характеризується цілісністю, зв'язністю, інформативністю, специфічною локативністю, темпоральністю й дидактичною спрямованістю.

Послугування такими текстами не лише сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу, а й активізує фонові знання та забезпечує візуальну перцепцію українознавчого складника, перетавленого симбіозом ресурсів вербальної й невербальної / паравербальної природи. При цьому мультимодальний дидактичний текст – цілісний, зв'язний і здатний донести структурно виважену й семантично ємнісну інформацію до студента. Прикметно, що всі модули розглядуваного тексту підпорядковані меті – транслювати початковий матеріал із залученням соціокультурного контексту.

Подача тематичних блоків, приміром «Відомі українці», «Цікаві місця в Україні», «Релігійні свята в Україні», «Державні свята в Україні», «Географічне положення України» тощо сприяє ознайомленню іноземних здобувачів освіти з культурою України та її соціокультурними особливостями. Візуалізовані образи демонструють національні риси, фрагменти побутової культури українців, їхні традиції та звичаї, моральні й духовні цінності, психологічний склад, ментальні стереотипи.

Вербальні компоненти краєзнавчого спрямування, зокрема концепти й безеквівалентні одиниці, у поєднанні з іконічними – символами, знаками, кодами, смайлами – формують словесно-графічний симбіоз, який студенти легко сприймають, декодують та інтерпретують. Важливими для трансляції смислів вважаємо маніпуляції зі шрифтами, формами, експерименти з кольорами тощо. Пропонуємо для прикладу зразки навчальних мультимодальних текстів, які можна використовувати під час вивчення програмових тем з іноземними здобувачами освіти «Київ», «Українське національне вбрання» (мал.1).

Малюнок 1

Ми переконані, що раціональне структурування й подача навчального матеріалу, що містить соціокультурний компонент, за допомогою мультимодальних текстів сприяє швидкому засвоєнню значних обсягів інформації за рахунок активізації пізнавальних механізмів. Із такими текстами цікаво й легко працювати, їх доцільно доповнювати ігровими, інтерактивними завданнями, різними формами роботи з мережевим контентом і стосунками.

Під час роботи зі зразками дидактичних мультимодальних текстів, на яких вербальний компонент доповнено іконічними, поступово формується корпус соціокультурних знань, досвід спілкування в умовах української мовної культури, особисте ставлення до загальновідомих, але нових, подеколи незвичних для іноземців, культурних-історичних реалій. Іноземні студенти за допомогою візуального сприйняття фіксують національно-маркіровані мовні одиниці, образи, символи, феномени, запам'ятовують їх, інтерпретують і формують українське соціокультурне поле для подальшого порівняння з власним.

Робота з мультимодальними дидактичними текстами краєзнавчої тематики або такими, що містять сегменти соціокультурних компонентів, не вичерпує арсенал продуктивних засобів формування в іноземних здобувачів освіти знань про історію, культуру, звичаї та життєустрій української нації, утім, як свідчить наш досвід, розширює, модернізує й употужнює його.

Список використаних джерел

1. Бігич О. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика. Київ, Україна: Ленвіт, 2013. 592 с.
2. Лещенко Т. Технологія подкастингу в руслі цифровізаційних тенденцій мовної освіти іноземних студентів-медиків. *Open educational e-environment of modern University = Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету : електронне наукове фахове видання*. 2020. № 9. С. 41–53.
3. Моргунова Н. Форми та засоби соціокультурної адаптації іноземних студентів до умов навчання в Україні: практичний аспект реалізації. *Новий Колегіум*. 2014. № 4. С. 35–39.

4. Цуркан М. Методологічні підходи до навчання української мови як іноземної в закладах вищої медичної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 1 (28). С. 106–117.

Наталія ОРЛОВА

РОЗКРИТТЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ РОЗРОБКИ КОМПОЗИЦІЇ ПРИНТА

Сучасні споживачі висувають високі вимоги до продукту: якість, практичність, доступна ціна, естетична привабливість. На всі ці фактори може вплинути дизайнер, плануючи об'єкт виробництва. Англійський фахівець у галузі системотехніки Дж. К. Джонс зазначає, що даний вид діяльності, який лежить також і в основі дизайну, включає умовні три стратегічні етапи: дивергенцію, трансформацію та вищий її ступінь – конвергенцію [1].

На рівні дивергенції дизайнер використовує методи формулювання завдань, пошуку літератури на тему дослідження, виявлення візуальних невідповідностей, інтерв'ювання, анкетне опитування, дослідження поведінки споживачів.

На етапі художньої трансформації використовується «мозковий штурм», синектика оновлення вже існуючої системи, проектування нововведень шляхом усунення кордонів та нових функцій.

На етапі конвергенції використовують упорядкований пошук, системотехніку, проектування систем «людина – машина», пошук кордонів, кумулятивну стратегію Пейджа та стратегію колективної розробки гнучких проєктів (CASA) [1].

Стосовно орнаментальної творчості дизайнер вирішує різні завдання. Спочатку вивчає природні мотиви, спрямовані на вироблення культури малюнка (лінійно-контурного, тонально-живописного, лінійно-силуетного тощо) та обґрунтованість застосування матеріалу. Створене зображення переробляється у бік художньо-образотворчої символіки, семантики та застосування творчих методів для отримання креативних варіантів (повороти, фіксація поглядів з інших точок зору). Такі пропедевтичні вправи вдосконалюють зорову пам'ять та уяву, як, наприклад, у роботі з натури та її цифрової трансформації, або в акварельному натуралістичному етюді, що є основою для складання рапорту орнаменту.

Декодування образотворчого мотиву часто здійснюється за таким алгоритмом: виявлення лінійного початку, геометризація знайденого мотиву, стилізація тощо. Даний алгоритм дозволяє трансформувати образотворчий мотив у той, що формалізується.

Виявлення візуальних невідповідностей – це наступний етап у процесі застосування креативних методів створення нового орнаментального мистецтва. Так, суттєво змінюється вид знайденого мотиву, який іноді доходить до формального рішення при заповненні контуру кольором, фактурою чи текстурою.

Нове «прочитання» вже наявного мотиву дається під час психологічної оптимізації. Методи інтерв'ювання та анкетування як вузького, і широкого кола респондентів дає дивовижні результати. Катализатором виступають парафрази, що звужують вирішення проблеми. «Записані» в кількох варіантах словосполучень вони визначають розумове розкріпачення, підводять до творчості. Наприклад, виявлення характерного здійснюється через визначення фізичного об'єкта – назви тварини, рослини або об'єкта та вказівки їх суттєво-узагальнених характеристик. Наприклад, «працьовита бджола», «цар-риба» тощо. Це становить суть евристичного методу – морфологічного аналізу, коли виявляються ознаки, що характеризують проєктований об'єкт (пристрій, предмет) для подальшого аналізу наступної комбінаторики. У культурно-історичному плані цей процес виражається через фази «зображення» – «знак» – «символ», що відповідає вивченню характеру споживачів [2].